

Тіхонов Сергій Васильович,

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ;

Тарасенко Олег Сергійович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

«Дивовижно, та завдяки невизначеності та впливу змін люди, речі та цілі системи можуть еволюціонувати й ставати кращими»

Насім Ніколас Талеб

Ключовим фактором, який зумовив суттєві зміни у діяльності кримінальної міліції, а згодом поліції став нині чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК), який настільки суттєво відкоригував нормативно-правову базу, регламентуючу діяльність оперативних підрозділів, що відразу змусив задуматися над доцільністю багатьох нововведень та необхідністю внесення змін до статей КПК.

Майже всі правоохоронні органи та суб'єкти оперативно-розшукової діяльності з 2012 року розробляли численні пропозиції щодо удосконалення нині чинного КПК. Проте до цього часу через відсутність позитивних зрушень у законодавчій діяльності, змушені пристосовуватись до нині чинного законодавства, що негативно відображається на спроможності оперативних підрозділів ефективно використовувати весь наявний потенціал.

Проте, досвід роботи в умовах «пристосування» дозволяє чітко окреслити існуючі проблеми та запропонувати законодавцю шляхи їх вирішення, фактично пропонуючи варіанти реформування кримінальної поліції.

У 2021 році кафедрою оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ сформульовано основні проблеми у нормативно-правовому забезпеченні оперативних підрозділів та сформовано ряд пропозицій з удосконалення законодавства, шляхом розробки проекту нового Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» та внесення змін до кримінального-процесуального, кримінального законодавства України.

Альтернативним шляхом змін у роботі кримінальної поліції, на нашу думку, може стати створення у структурі Національної поліції України інституту детективів. Даний інститут себе ефективно зарекомендував в діяльності Національного антикорупційного бюро України, а також у практичній діяльності зарубіжних країн.

Ця ідея вже давно не є новою, проте спроба її реалізації у 2018–2019 роках без належної підготовки, нормативно-правового забезпечення та організації призвела до сумнівних наслідків та зневірення більшості поліцейських в її перспективності. Так, на сьогодні більше 60 % опитаних практичних працівників в одній з областей вважають, що запровадження інституту детективів не вплине на покращення ефективності роботи з протидії злочинності.

Частково погоджуючись з думкою опитаних працівників слід зауважити, що прогнозовано ефект від впровадження інституту детективів слід очікувати в:

1) оперативних підрозділах, які переважно працюють за принципом «від інформації»: стратегічних розслідувань; внутрішньої безпеки; боротьби з наркозлочинністю; кіберполіції; міграційної поліції; забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами; захисту інтересів суспільства і держави;

2) слідчо-оперативних групах, сформованих для розкриття та розслідування особливо тяжких серійних злочинів, у тому числі злочинів минулих років;

3) територіальних підрозділах з невеликим навантаженням, в яких поєднання функцій слідчого та оперативного працівника не призведе до занепаду оперативної роботи.

Основою впровадження будь-якої нової інституції, є створення нормативно-правової бази, без якої неможливо говорити про повноцінність експерименту та робити висновки про його успішність.

Створення такої основи не потребує занадто багато зусиль.

Оскільки пункт 17 частини 1 статті 3 КПК України для визначення повноважень слідчого відсилає до профільних законів (ЗУ «Про Національне антикорупційне бюро», ЗУ «Про службу безпеки України», ЗУ «Про Бюро економічної безпеки України»), а пункт 14 статті 92 Конституції України вимагає врегулювання організації і діяльності органів досудового розслідування виключно законами, необхідні зміни доцільно внести до Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Перш за все, ч. 3 статті 13 необхідно доповнити абз. другим такого змісту: «У складі органів кримінальної поліції можуть створюватись підрозділи детективів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування кримінальних правопорушень».

Передбачення таких змін надасть можливість керівництву Національної поліції оперативно створювати підрозділи детективів для активного і тактичного посилення впливу поліції на погіршення криміногенної обстановки у певній сфері, регіоні чи державі загалом.

Окрім наведеного Закону “Про національну поліцію”, необхідно також внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України [2], а саме:

– п. 8 ч. 1 ст. 3 доповнити після слів «відділення» словами «підрозділу детективів Національної поліції»;

ст. 3 доповнити пунктом 17-1: «17-1) детектив – службова особа органу та підрозділу Національної поліції, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень»;

пп. а) п. 1 ч. 1 ст. 8 викласти у такій редакції: «а) підрозділів та органів Національної поліції»;

ч. 1 ст. 216 викласти у такій редакції «1. Слідчі, детективи органів та підрозділів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування»;

ч. 6 ст. 246 після слів «уповноважені оперативні підрозділи» доповнити словами «та підрозділи детективів» Національної поліції [2].

На підставі запропонованих змін, надалі доцільно розробити інструкції, які регулюватимуть повноваження детективів та їх взаємодію з іншими підрозділами.

Підсумовуючи наведене можна стверджувати, що впровадження інституту детективів надасть можливість:

по-перше – оптимізувати структуру та цілісність слідчих та оперативних підрозділів у Центральному апараті Національної поліції та багатьох територіальних підрозділах (залежно від особливостей побудови підрозділів, органів та місцевості);

по-друге – покращить (налагодить) взаємодію з органами прокуратури під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження;

по-третє – підвищить ефективність та результативність роботи через концентрацію ініціативи, можливостей та повноважень в одній особі (оперативність та самостійність при прийнятті й проведенні оперативно-розшукових та процесуальних дій);

по-четверте – здійснити процеси упорядкування та його основні функції більш керованими та усунути зайві «бюрократичні процеси».

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Голос України від 19.05.2012. № 90–91.

Авраменко Олександр Леонідович,
старший викладач кафедри управління,
інформаційних технологій та права
Черкаського навчально-наукового
інституту Університету банківської
справи, кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННИМИ СПІЛЬНОТАМИ

Прошло не так багато часу з моменту прийняття Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою». Цей нормативний акт вносить суттєві зміни до законодавства про кримінальну відповідальність, маючи на меті її посилення стосовно лідерів злочинного середовища, що, на думку його авторів, повинно покращити криміногенну ситуацію в країні. Водночас, як показала перша реакція наукового середовища на прийняття цього закону далеко не всі фахівці схвально поставилися до цієї законодавчої новації [1].

Ще на етапі його прийняття вчені слушно критикували окремі положення цього закону, зокрема низку зауважень щодо змісту законопроекту № 2513 висловили фахівці Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, однак, законодавець урахував їх лише частково. Тому остаточна редакція Закону № 671-IX, на думку О. І. Міневич, містить чимало помилок, які можуть знизити ефективність протидії держави організованій злочинності. Серед таких помилок порушення термінологічної чіткості вітчизняного кримінального права. Наприклад, у визначенні особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі» має місце тавтологія, крім того, наявне оціночне судження «завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям», котре можна тлумачити надзвичайно широко [2, с. 122].

Варто погодитися з тим, що проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (№ 2513